УДК 004.774–028.27

Дмитро Карпюк,
викладач кафедри документальних комунікацій
Рівненського державного гуманітарного університету

ЕВОЛЮЦІЯ ПОГЛЯДІВ НА ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «ВЕБ-ДОКУМЕНТ»

Висвітлюються аспекти структури та змісту дефініції «веб-документ» в контексті еволюції поглядів на дане поняття. Зокрема, визначено предметне значення поняття, його властивості та відношення між ними.

Ключові слова: веб-документ, електронний документ, інтернет-документ.

Невід'ємною рисою сьогодення стало зумовлене викликами інформаційного суспільства збільшення інформаційних потоків та бурхливий розвиток комп'ютерних технологій. Упровадження останніх в процеси оброблення, передачі, зберігання та використання інформації передбачає створення документів на принципово нових носіях та формування новітніх (нетрадиційних) форм документування. У зв'язку з цим, крім традиційних документів, об'єктом документознавчих досліджень стають електронні документи, які створюються за допомогою електронно-обчислювальної техніки. Процеси передачі електронних документів реалізуються з використанням сучасних комунікаційних інструментів, що широко впроваджуються в усі сфери суспільних відносин. Комунікаційні інструменти створюються та функціонують на базі глобального інформаційного середовища мережі Інтернет, специфіка якого зумовлює формування нового підвиду електронних документів – інтернет-документів і, в т. ч., веб-документів як його сегменту.

Термін «веб-документ» набув поширення як у сфері інформаційно-комунікаційних технологій, так і в межах науки про документ. Деякими дослідниками – Ж. Рожньовою та І. Корчаковою [1], О. Рисковим [2], С. Сємілетовим [3], О. Волохіним [4] та ін. запропоновані визначення поняття «веб-документ». Проте, враховуючи різнорідність структури цієї категорії документа, вирішення завдання вироблення уніфікованої дефініції «веб-документ» можливе лише на підґрунті аналізу існуючих підходів до його визначення.

ISSN 2224-9516 Наукові праці Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського. 2013. Вип. 37

Метою цієї статті є висвітлення аспектів розвитку основних підходів до дефініції «веб-документ».

Найбільш прогресивним структурним елементом глобального Інтернет-середовища є служба WWW (World Wide Web) – інформаційна технологія, що дозволяє одержати доступ до інформації незалежно від місця її розташування. Ця технологія є сховищем електронної інформації, яке складається з сукупності взаємопов'язаних баз даних (веб-сайтів), розташованих на комп'ютерах всієї земної кулі. Веб-сайти є сукупністю веб-сторінок, змістове наповнення котрих формують веб-документи. Постійне зростання кількості комп'ютерів та обсягів інформації в мережі роблять службу WWW найрозвиненішою масовою технологією інтернету з необмеженими перспективами розвитку.

Відповідно до структури, особливостей та принципів функціонування, службі WWW притаманні властивості:

- гіпертекстовість – визначається принципом роботи інформаційної системи, оскільки основою функціонування служби є мова гіпертекстової розмітки HTML;
- гіпермедійність – зумовлена структурою інформаційної системи, оскільки кожний розміщений в інтернеті інформаційний ресурс є гіпермедійним документом – таким, що складається з частин із різними формами представлення інформації, де кожний елемент може бути посиланням на інший документ чи його частину;
- глобальність – полягає в забезпеченні доступу до інформаційних ресурсів, розміщених на комп'ютерах всієї земної кулі.

Визначальними функціями служби WWW як структурної одиниці глобальної мережі інтернет є інтегруюча, накопичувальна, меморіальна. Так, інтегруюча функція реалізується універсальністю програмних засобів WWW для забезпечення доступу до різних сервісів глобальної мережі Інтернет. Накопичувальна полягає в нагромадженні, систематизації та зберіганні інформаційних ресурсів Інтернету. Меморіальна, натомість, реалізується структурними елементами інформаційної системи, що є базами даних інтернет-документів.

Інформаційні ресурси, доступ до яких забезпечується використанням служби WWW, вирізняються різноманітністю, відповідно до чого в мережі функціонують документи різних видів. Фізичну структуру документів мережі формує сукупність різнотипних файлів (текстових, графічних, звукових) та інформаційні ресурси сервісів інтернет-середовища, а саме:

· основний файл – містить текст документа та спеціалізовані команди, які визначають зовнішній вигляд та структуру веб-документа, а також його зв'язки з іншими об'єктами;
· файли статичних графічних ілюстрацій;
· файли анімованих графічних зображень;
· звукові файли;
· файли відеороликів;
· зовнішні програмні сценарії та невеликі програмні додатки, написані на апаратно-незалежних мовах програмування;
· таблиці стилів та файли, що містять опис правил їх форматування;
· об'єкти, які вимагають встановлення додаткових програмних модулів.

Поняття «веб-документ» широко використовується як спеціалістами сфери інформаційно-комунікаційних технологій, так і фахівцями галузі документознавства. Проте (із врахуванням складності та різнорідності структури веб-документа) підходи до його визначення дещо різняться.

У сфері інформаційно-комунікаційних технологій поняття «веб-документ» трактується як:
· веб-документ – структурна одиниця веб-сайту, що є HTML-файлом та може містити текст, зображення, інші інтерактивні елементи [5];
· веб-документ – файл, який містить сукупність спеціалізованих послідовних символів, що визначають форму його відображення. Структурними елементами веб-документа є: заголовок документа, контент, лівий та правий блоки, примітки сторінки [6];
· веб-документ – текстовий файл з розширенням HTML [7];
· веб-документ – гіпертекстовий документ, що містить посилання на різноманітні інформаційні ресурси. Веб-документ сприймається користувачем як єдине ціле та описується сукупністю файлів [7].

Вищевикладені трактування поняття «веб-документ» широко використовуються в спеціалізованій літературі з мережевих технологій та об'єднуються визначенням веб-документа як файлу певного формату, що містить посилання на інші файли або програмні додатки. Властивості поняття «веб-документ» формулюються лише з врахуванням технологічних аспектів створення та функціонування елементів мережі. Тому більш адекватним є розгляд поняття з документознавчих позицій.

В сучасному документознавстві склались узагальнені підходи до тлумачення цього поняття в межах двох парадигм, що формують уявлення

про традиційний документ. При цьому прибічники традиційного підходу розглядають мережеві документи в якості службової та ділової електронної документації. Прибічники більш широкого підходу не обмежують визначення поняття рамками управління та діловодної практики. Проте слід зауважити, що в сучасній діловодній практиці сфера мережевих документів є малодослідженою [1, с. 56].

На сучасному етапі існує низка тлумачень поняття «веб-документ», зокрема:
· веб-документ – це відцифрований традиційний документ, розміщений в мережі на певному інтернет-ресурсі, або публікація, яка не має паперового аналога та відображається у вікні браузера в традиційній для паперового документа формі [2, с. 41];
· веб-документ (мультимедійний документ, веб-сайт) – складний інформаційний ресурс, котрий містить сукупність закінчених повідомлень, об'єднаних спільною тематикою [3, с. 260];
· веб-документ – інтернет-ресурс, що містить скрипти різних типів, визначених у міжнародному стандарті ISO «Дублінське ядро», якими є: колекція, набір даних, подія, зображення, інтерактивний ресурс, служба, комп'ютерна програма, звук, текст, фізичний об'єкт. Відповідно до стандарту веб-документи можуть містити один або декілька зазначених типів [4, с. 18].

Зміст поняття «веб-документ» окреслює сукупність ознак (властивостей) мережевих документів, котрі формують уявлення про поняття та наголошують на його особливостях. Зауважимо, що властивості предмету даного поняття доцільно диференціювати на індивідуальні (специфічні) – притаманні лише веб-документу та загальні – ознаки притаманні як веб-документам, так й іншим видам документів.

До загальних властивостей веб-документа можна віднести:
· призначеність для використання як засобу організації комунікативних процесів – Інтернет як комунікаційне середовище забезпечує обмін інформацією між її користувачами, тому існуючі в мережі веб-документи призначені для обміну та зберігання інформації;
· наявність розгалуженої інформаційної структури або структурованість – веб-документи складаються з різнорідних об'єктів – тексту, графічних зображень, звуків, інтерактивних елементів, об'єднаних цілісною структурою;
· наявність обов'язкових елементів (атрибутів) – веб-документу

притаманний набір елементів (заголовок, зміст, елементи навігації, змістове наповнення), що розміщуються згідно необхідних для адекватного відображення сторінки норм та правил. Атрибути веб-документа мають фіксований розмір та є його реквізитами. Крім того, метадані – внутрішньо-технологічна характеристика веб-документа з інформацією про автора, формат, розмір, дату створення є його вихідними відомостями;

· завершеність – веб-документ – це завершене повідомлення або їх сукупність;

· програмна (файлова) основа – фізично мережевий документ складається з сукупності різнотипних файлів, які є двійковим цифровим кодом, що зчитується та записується з використанням прикладних програмних додатків. Файлову основу мають всі формати електронних документів, а їх зчитування та відображення здійснюється веб-браузерами;

· матеріальна форма документа – ресурси служби WWW формують файли та сервісні програми, котрі розміщуються на серверах провайдерів та комп'ютерах членів інтернет-спільноти. Цифрова інформація у вигляді файлів зберігається на магніто-оптичних носіях (вінчестерах), що входять до складу системного блоку.

Індивідуальними властивостями веб-документа є:

· мережева приналежність – здатність повноцінного функціонування лише в інтернет-середовищі, оскільки неспроможність функціонування або відображення окремих елементів веб-документа в середовищі існування традиційних документів призводить до порушення контексту та унеможливлює адекватне сприйняття інформації;

· гіпертекстовість – властивість, зумовлена специфікою організації внутрішньоінформаційної структури веб-документа з використанням мови гіпертекстової розмітки HTML.

Зауважимо, що подібно до документів інших форматів, веб-документи з використанням технологій служби WWW також призначені для передачі в часі та просторі, мають знакову природу (оскільки записуються у вигляді двійкового цифрового коду) характеризуються завершеністю повідомлення, містять обов'язкові атрибути, які є реквізитами документа, складаються з різнорідних елементів, котрі формують їх інформаційну структуру. Розглянуті загальні ознаки веб-документа притаманні традиційним та електронним документам, що дозволяє ввести веб-документ у коло об'єктів документознавчих досліджень. Зазначені ж його індивідуальні властивості веб-документа обґрунтовують його

диференціацію як окремого виду електронних документів. Мережева приналежність визначає межі середовища існування веб-документа (інтернет), а гіпертекстовість – його формат (електронних документів формату HTML).

Підводячи підсумки, необхідно наголосити на складності проблеми визначення поняття «веб-документ», що зумовлена такими факторами, як: різноманітність і складність структури інтернет-середовища та динамічність розвитку складників мережі. Ці фактори ускладнюють визначення властивостей та предмету поняття «веб-документ», оскільки розвиток мережевих технологій змінює особливості структури інтернет-середовища, зокрема і мережевих документів. Тому при трактуванні цього поняття слід зосередити увагу не лише на інформаційній частині, а й враховувати його техніко-технологічні особливості.

Список використаних джерел

1. *Рожнева Ж. А.* Web-документы: проблема определения и классификации / А. Ж. Рожнева, И. И. Корчакова // Документ в системе социальных коммуникаций : сб. материалов III Всерос. науч.-практ. конф. с междунар. участием. – Томск : Томск. гос. ун-т, 2008. – С. 55–60.

2. *Рысков О. И.* Управление веб-документами / О. И. Рысков // Секретар. дело. – 2004. – № 7. – С. 41–44.

3. *Семилетов С. И.* Формирование коллекций из Интернет-документов и проблемы авторского права / С. И. Семилетов // Вестн. архивиста. – 2003. – № 5. – С. 258–274.

4. *Волохін О. М.* Каталогізація цифрових ресурсів Інтернет. Дублінське ядро метаданих : посібн. / О. М. Волохін. – Кіровоград, 2003. – 72 с.

5. Мир слов / Словарь интернет-терминов [Электронный ресурс].– Режим доступа : http://mirslov.ru/7/3/451473/. – Загл. с экрана.

6. Веб-документ и его структура. Комментарии в коде [Электронный ресурс]. – Режим доступа : http: //sitemaste.ru/struktura-html-document. – Загл. с экрана.

7. HTML – мова опису Web-сторінок [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://host-ua.info/index.php?c=29&l=2. – Заголовок з екрану.